

1

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889
ISSN-L 2734 -6889

O reeditare: Ioan Dragu, *Campania anilor 1916-1918*

Dr. Daniel CAIN

În vara anului 1918, oficiosul *Gazeta Bucureștilor* publica, la rubrica *Noutăți literare*, un scurt anunț: „Confratele nostru Ion Dragu, care a făcut toată campania pe front, ca ofițer de rezervă, luând parte și la expediția din Basarabia, va publica o serie de lucrări literare inspirate de notele pe care le-a luat cu prilejul acestui lung reportaj de 19 luni de la Jiu la Siret și de la Siret până la Nistru.”¹ Acest anunț survenea la câteva săptămâni după semnarea Păcii de la București, prin care România ieșea învinsă din campania militară începută în august 1916. Idealul național pentru care armata română trecuse Carpații pălea, în acel moment, în fața resemnării care puse stăpânire pe o societate greu încercată de un război devastator. Dorința de revenire la normalitate devenise mai puternică decât gustul amar al unei păci împovăraătoare. Demobilizarea unor divizii românești și restabilirea după mult timp a comunicațiilor poștale și telegrafice între provinciile Vechiului Regat au alimentat setea de informații a celor despărțiți de cei dragi.

Pentru cei rămași în teritoriul ocupat de Puterile Centrale, singurele informații puteau fi obținute doar din paginile puținelor publicații care apăreau cu acceptul ocupantului. Autoritățile germane interzic orice formă de efuziune la revederea, după o lungă așteptare, a uniformei românești: „Apreciind în întregime sentimentele patriotice ale populației la întoarcerea militarilor români demobilizați se atrage atențiunea că vor fi reprimite **cu toată asprimea** acțiuni din partea elementelor nesocotite, care au ca caracter sentimente ostile față de supușii Puterilor Centrale sau au ca scop de a produce neliniște în populație. De aceea **se interzice în mod expres: Întovărașirea militarilor români demobilizați în mod ostentativ, aducerea de ovații, discursuri celor dimprejur ca și orice manifestație care are de scop să turbure ordinea și siguranța circulației.**”² Nu este de mirare așadar că la București exista, în vara anului 1918, un public avid de știri proaspete. Acestui public i se adresează Ioan Dragu în momentul în care decide să dea publicității impresiile culese în perioada în care s-a aflat sub arme. Doar George Topîrceanu reușise, cu câteva săptămâni înainte, să-și publice amintirile despre lupta de la Turtucaia. Rapiditatea cu care Dragu își publică notele din război denotă nu doar ușurința de a scrie, ci și abilitatea de a găsi un editor într-o perioadă în care hârtia era o raritate.

În cei câțiva ani de carieră, tânărul ziarist apucase să-și facă un nume în cercurile literare de la București. În preajma Marelui Război semnătura lui Dragu putea fi întâlnită în paginile unor reviste de cultură, precum *Noua Revistă Română* sau *Ramuri*. De asemenea, a publicat texte și cronici literare în publicații precum *Rampa*, *Universul literar*, *La Politique* sau *Le Journal des Balkans*. Intenționa să publice

¹ *Gazeta Bucureștilor*, 11 iulie 1918, p. 2.

² Arhivele diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe, Fond Paris, Militare, vol. 483, nepaginat.

un volum de povestiri fantastice. Primul său volum de autor va fi însă unul în limba franceză, *Profils parlementaires roumains*. Apărut în prima jumătate a anului 1916, acest volum reunea câteva din articolele pe care le-a publicat, în perioada neutralității, în paginile publicației *Le Journal des Balkans*. În realizarea portretelor unor importanți oameni politici din Vechiul Regat, printre și Nicolae Iorga, Ioan Dragu declara că a încercat „să fie imparțial precum un fotograf”. Trimiterea la arta fotografică nu este întâmplătoare. Este o senzație care ne însoțește deseori în timpul lecturării celor peste 600 de pagini pe care Dragu le publică în a doua jumătate a anului 1918 sub titlul generic de *Campania anilor 1916-1918*³. La începutul verii îi apare un prim volum, *Moartea albă*, inspirat din trăirile avute în perioada în care s-a luptat cu tifosul exantematic, în primăvara lui 1917. Urmează, la scurt timp, *Pe urmele bolșevicilor* (o relatare a episodului intrării trupelor române în Basarabia, în ianuarie 1918) și *Drumuri de sânge*, volum în care își adună impresiile din primele luni de război. Acesta din urmă are o soartă aparte, apărând în librăriile din București la începutul lunii noiembrie, exact în zilele în care România decidea să reintre în război.

Ceea ce le particularizează în cadrul memorialisticii românești despre Marele Război este momentul redactării și apariției lor, respectiv anterior momentului 1 decembrie 1918. Nu există nimic glorios în aceste rânduri scrise în momentul în care războiul adusesse României dezastrul, nu mărirea visată. Sunt pagini despre eroismul neputincios al celor mulți, despre destine irosite în goana altora după o fărâmă de faimă: „Aparține martorilor catastrofei să spună ce-au văzut și să aducă, la procesul evocat de-acum în fața tribunalului istoriei, sincerele lor depuneri. Îmi pare că am îndeplinit astfel o datorie de dreptate arătând ce-a fost armata noastră învinsă și ceea ce au fost în zilele acelea grozave sărmanii noștri soldați. Mergând la luptă cu amintirea unor glorii trecute și cu speranța unor viitoare fapte de arme, ei au trebuit să simtă că bravura e uneori nefolositoare, eroismul neputincios; văzându-se jertfiți, ei și-au făcut totuși datoria. Devotamentul lor a înlocuit spiritul de inițiativă și de știință ce-a lipsit unor conducători, armamentul și pregătirea ce-a lipsit la început organizației militare. Neputând învinge, au plătit cu sângele lor; și spiritul de jertfă, orice s-ar spune, devotamentul de țară, într-un cuvânt însăși conștiința patriei, s-au refugiat în sufletul acestor umili și acestor viteji. Citind paginile acestea triste consacrate amintirii unor glorioși învinși, mulți s-au întrebat poate de ce o pană românească a schițat imaginile astea dureroase, adeseori sinistre. Răspunsul l-au avut în însuși sentimentul întăritor care se degajează din toate durerile astea. Privind adevărul în față nu putem decât să fim oțeliți de el.” (vezi postfața volumului *Drumuri de sânge*).

Cum au receptat contemporanii volumele sale? Poate că, dacă ar fi fost publicate cu un an-doi întârziere (sau măcar republicate), ar fi stârnit mai multă vâlvă. Cu toate acestea, nu au trecut neobservate. Printre cei care le semnaleză, se află critici literari precum Tudor Vianu și Alexandru Busuioceanu. Cităm dintr-o cronică literară semnată de Nichifor Crainic, referitoare la *Drumuri de sânge*: „Dragu e un senzitiv. Cine ar căuta în cărțile lui povestiri epice, ori analiza sufletească a marilor pasiuni pe care războiul le toarnă în oameni, ar rătăci; căci războiul lui Dragu nu e nici epopeea uriașă răscolitoare a mulțimilor, nici involburarea de pasiuni ce face să clocotească sângele în vine; războiul lui Dragu e războiul senzațiilor, războiul tablourilor și atitudinilor, războiul decorurilor și gesturilor, într-un cuvânt războiul epifenomen. Aș zice, Dragu a pus în cartea aceasta grăbită și sinceră numai ceea ce a simțit cu epiderma.”⁴

La începutul anului 1919, volumele semnate Ioan Dragu fac obiectul unor articole critice, publicate în paginile *Neamului Românesc*, în care i se aduce acuzația de plagiat.⁵ Punctul de plecare este volumul *Pe urmele bolșevicilor*. Autorul acestor critici este filologul Vasile Bogrea, cel care pune în discuție paternitatea unor scene și dialoguri publicate de Dragu: „*Note, impresii, indiscreții* – așa își caracterizează, în subtitlu, d. Ioan Dragu opera intitulată *Pe urmele bolșevicilor*. *Note, impresii* – da. Dar *indiscreții*, nu prea! Din contra: d. Ioan Dragu e cel mai discret om de pe lume! Dumnealui împinge *discreția* până la a trece supt tăcere numele autorilor consultați pentru *notele și impresiile sale*”. În

³ Ulterior, în cadrul aceleiași serii, publică schița dramatică *Hanul Durerilor* (București, 1926, 69 pag.)

⁴ *Revista Critică*, 4 ianuarie 1919, p. 240.

⁵ Vezi numerele din 6 februarie, 26 aprilie și 4 mai 1919.

sprijinul afirmațiilor sale, Bogrea exemplifică cu fragmente pastișate de Dragu după o lucrare a unui scriitor francez, Ludovic Halevy. Poziția sa este tranșantă: „O întrebare se ridică, posibilă oricând, dar mai ales când e vorba de o carte care ar fi putut fi un *document istoric*: vor fi existând pagini de *adevăr*, în toată puterea cuvântului, pagini care să reflecte, cu absolută sinceritate, o realitate trăită, în cartea d-lui Dragu?” În replică, cel vizat îi adresează, de la Sibiu, o lungă epistolă lui Nicolae Iorga, directorul acestei publicații: „Din clipa când *Neamul Românesc* a primit, în contradicere cu unele frumoase tradiții de breaslă, să găzduiască larg un act de acuzare prezentat astfel, și mai ales susținut într-un ton și cu o logică care ar fi cerut o prealabilă cumpănire a chestiunii, înseamnă că și Dvoastră, domnule director, subscrieți întocmai afirmațiilor dlui B[ogrea]. Ceea ce – îngăduiți-mi s-o afirm – nu se împacă nici cu ceea ce cunoașteți dvoastră din activitatea mea publicistică, nici cu modul în care ați judecat-o până acum, nici cu aprecierea firească pe care trebuie s-o faceți asupra paginilor de adevăr și interesului documentar al lucrării pusă la index.”⁶ Scrisoarea lui Dragu nu va fi publicată în *Neamul Românesc*; în schimb, va apărea în paginile unui important cotidian din București, *Dimineața*⁷. Este un prilej de a răspunde public acuzațiilor care i-au fost aduse: „Rândurile incriminate sunt niște simple replici anecdotice, din acelea cari, pentru cel ce-a cetit mult și din toate, înfățișează reminescente nesigure ce pot reveni în mod firesc sub condei, atunci când spre a varia un subiect, voești a strecura rânduri de invenție anecdotică între pasagii documentare. Sunt scurte glume dialogate rămase cumva într-un colț al minții, pe cari le utilizezi aproape în mod mecanic ca un condiment al reportajului. Atât tot și nimic mai mult. Nu e vorba nici de însușire a unor idei și unui stil străin, nici de incursiuni în grădini vecine.” La scurt timp după publicarea acestei epistole, în *Neamul Românesc* apare o notiță din care reiese că Iorga n-ar fi primit niciodată o astfel de scrisoare. Totuși, ea se păstrează în corespondența Iorga de la Biblioteca Academiei Române. Poziția redacției *Neamului Românesc* nu lasă loc de interpretări: „Noi am constatat un singur lucru: că textul francez și cel român al dlui Dragu corespund perfect. Domnul Bogrea numește aceasta plagiat; mărturisim că nici noi n-am fi putut numi lucrul altfel. Ce este restul lucrării, n-am putea spune. D. Dragu, în lungul său răspuns, asigură că e originală. Cu atât mai regretabil că, putând fi original pe o sută de pagini, a ținut să nu fie original pe două.”⁸ Acest schimb de replici nu va lăsa prea multe sechele, din moment ce, în primăvara anului 1924, semnătura lui Ioan Dragu va putea fi întâlnită în paginile *Neamului Românesc*.

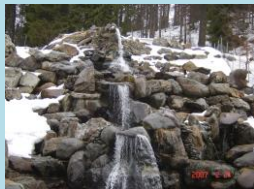
Am avea, așadar, suficiente indicii pentru a privi cu suspiciune veridicitatea faptelor pe care Ioan Dragu le relatează în cele trei volume publicate în 1918. Ne-am putea pune celebra întrebare: A fost sau nu a fost? Un prim indiciu în dezlegarea acestui mister îl găsim în paginile aceleiași publicații, *Neamul Românesc*. La începutul lui septembrie 1917, este dat publicității un emoționant portret al unuia dintre eroii căzuți în vâltoarea luptelor de la Mărășești: „Pe malul Siretiului, lângă podul de la Cozmești, într-un mic cimitir improvizat, în care douăzeci și cinci de eroi dorm somnul veșnic în nesfârșit cântec de obuze și de mitraliere, o cruce mare albă - ridicată din pietatea unui frate venit să îngenunche pe țerna proaspăt scormonită, în ajunul clipei când se ducea să-și desăvârșească aceiași datorie - domină cu brațele-i de anin locul acesta evocator al celei mai sângeroase zile a bătăliei de la Mărășești. Inscricția-i - închinare în fața bravurii de soldat și caracterului neprețuit de om - poartă numele căpitanului de rezervă Drăgescu I. Brutus, din regimentul 9 de vânători, judecător în București, sfâșiat de un obuz în fruntea companiei sale dusă la asalt, cu cel mai rar curaj al unei firi care găsise în vraja războiului elementul necesar avânturilor sale nelimitate în fața a tot ceea ce era îndeplinirea datoriei, mai ales a aceleia pe care i-o cerea țara.” Cel îngenunchiat la mormântul proaspăt al fratelui său era locotenentul Ionel Drăgescu (1889-1977), una și aceeași persoană cu ziaristul Ioan Dragu.

Dosarul său de ofițer în rezervă, păstrat la arhivele militare de la Pitești, spulberă multe din îndoielile legate de veridicitatea faptelor pe care le relatează. În august 1916, este mobilizat, fiind repartizat la Regimentul 41 Infanterie, din cadrul Diviziei 11 Infanterie. În următoarele luni se va lupta nu doar cu trupele germano-austro-ungare, ci și cu tifosul exantematic și cu trupele bolșevizate din

⁶ Biblioteca Academiei Române, Secția de corespondență, Corespondență N. Iorga, vol. 273 I, f. 271.

⁷ *Dimineața*, 5 martie 1918.

⁸ *Neamul Românesc*, 6 martie 1919.

Basarabia. Foaia sa calificativă, întocmită în aprilie 1918, rezumă cele 18 luni de campanie militară: „Sănătos și rezistent, a suferit cu ușurință întreaga campanie. A intrat în campanie cu Regimentul 41 Infanterie ca și comandant de secție de mitraliere. A luat parte la toate luptele din Transilvania și pe valea Jiului. Pe zona de reorganizare a fost mutat în R. 43/59 I. unde i s-a dat comanda unei companii pe care a condus-o în mod mulțumitor; după aceea a fost numit adjutant al regimentului, de care s-a achitat în cele mai bune condițiuni, depunând tot zelul și puterea de muncă de care era capabil. Ofițer cult cu calități distinse, face cinste ofițerilor de rezervă.”⁹

Pentru faptele sale de arme, Regele Ferdinand i-a conferit lui Ionel Drăgescu Ordinul „Coroana României” cu spade în gradul de Cavaler, cu panglică de „Virtutea Militară”, pentru „curajul și devotamentul deosebit cu care a condus în luptele de la Jiu și Cașin unde a fost rănit, precum și la Varnița și Muscel (1916-1917)”¹⁰. Este același ordin care i-a fost conferit, de două ori, și fratelui său, Brutus¹¹. Cei doi nu sunt singurii frați Drăgescu care s-au evidențiat pe câmpul de luptă. La jumătatea lunii octombrie 1916, fratele lor mai mare, Horia, ofițer de carieră¹², se afla internat într-un spital din Craiova, după o luptă epuizantă cu inamicul.¹³ În ceea ce-l privește pe mezinul familiei, Radu Drăgescu, student la medicină, acesta va fi înaintat la gradul de sublocotenent, în toamna anului 1918.

Ignorate timp de un secol, volumele semnate Ioan Dragu au reușit să treacă testul timpului. Recent, acestea au fost reunite într-un volum apărut la editura Humanitas, însoțite de un studiu introductiv și un bogat dosar iconografic. Este un bun prilej pentru cei interesați de înțelegerea societății românești din perioada Marelui Război de a descoperi nu doar o mărturie viscerală a experienței de pe front, ci și un personaj cu un destin ieșit din tipare. Lectură plăcută!

Steaguri istorice ale unităților din Divizia 11 Infanterie

⁹ Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice-Pitești, Fond Memorii Bătrâni, litera D, locotenenți, 1908, dosar crt. 176, f. 8.

¹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 14/27 august 1918, p. 1809.

¹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 24, 29 aprilie 1918, p. 300; *Monitorul Oastei*, Nr 138, 2 august 1918, p. 2249.

¹² Căpitanul Horia Drăgescu comanda Batalionul II din Regimentul 26 Rovine (Colonel N. Stavache-Cerna, *Adevăruri din campania 1916-1918*, Craiova, 1937, p. 27).

¹³ Carte poștală trimisă de Ionel Drăgescu fratelui său, Brutus, internat într-un spital din Brăila; Craiova, 15 octombrie 1916; publicată în Muzeul Național de Istorie, *România în Marele Război*, București, 2016, p. 284.